

სახელმწიფოს ადგილი და როლი გარდამავალ ეკონომიკაში. სახელმწიფოს ეკონომიკური როლის ტრანსფორმაცია

ე
კ
ონ
ომ
ი
კ
ურ
ი
ს
ო
ლ
ი
ტ
ი
კ

სახელმწიფოს ეკონომიკური როლი და მისი ეკონომიკაზე ზეგავლენის ხერხები იცვლება საზოგადოების სრულყოფის და ეკონომიკის განვითარების შესაბამისად. ეკონომიკაში სახელმწიფოს მონაწილეობის ხარისხი და ფორმები ბევრად დაამოკიდებული განსაზღვრულ პერიოდში მოცემული ქვეყნის მიერ შერჩეულ ეკონომიკური პოლიტიკის კურსზე და სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების მოდელზე. საბაზრო მოდელის პირობებში ეკონომიკაში სახელმწიფოს მონაწილეობის ხარისხი არსებითად მცირდება. აქ ძირითადად მისი როლი დაიყვანება იმაზე, რომ ერთ შემთხვევაში ზემოქმედება მოახდინოს საბაზრო მექანიზმის ეფექტიან ფუნქციონირებაზე, ხოლო მეორე მხრივ – უშუალო მონაწილეობა მიიღოს იმ პროცესების ორგანიზაციასა და რეალიზაციაში, რომლებშიაც საბაზრო ურთიერთობები ან არარაციონალური, ან არსებითად შეზღუდულია.

ტრანსფორმირებადი ეკონომიკის სპეციფიკა ისაა, რომ მასში ერთდროულად მოქმედებს ის ეკონომიკური ელემენტები, ფორმები და ურთიერთობები, რომლებიც დამახასიათებელია განვითარების როგორც ადრე არსებული ისე ახალი, ფორმირებადი მოდელისათვის. ამიტომ მისთვის დამახასიათებელია შეუსაბამობა და წინააღმდეგობა ძველი და ახალი სისტემების ატრიბუტებსა და ურთიერთობებს შორის. ამ ურთიერთწინააღმდეგობრივ დამოკიდებულებაში წარმატება ავტომატურად ვერასოდეს ვერ მიიღწევა. იგი მოითხოვს მთელი საზოგადოების ძალისხმევას, ძალების კონცენტრაციას, განსაზღვრული პირობებისა და საშუალებების შექმნას. გარდა ამისა, ტრანსფორმაციული პროცესის წარმატებით განხორციელებაში მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია ორგანიზაციულ ფაქტორს.

თანამედროვე მსოფლიოში ჯერჯერობით მხოლოდ სახელმწიფო წარმოადგენს საზოგადოების ერთადერთ სუბიექტს, რომელსაც შეუძლია შეასრულოს ტრანსფორმაციის პროცესის ორგანიზატორის ფუნქცია ძველი ეკონომიკური სისტემის ახლით შეცვლის საქმეში. აქედან ნათელია, რომ სახელმწიფოს მონაწილეობა ამ პროცესში ობიექტურად აუცილებელია, უფრო მეტიც, მას გადამწყვეტი როლი ეკუთვნის.

გარდამავალ პერიოდში ეკონომიკაში სახელმწიფოს მონაწილეობის ფორმები და მეთოდები უშუალოდაა დამოკიდებული იმ მიზეზებისა და შედეგების ნაკრებზე, რომლებმაც ობიექტურად განაპირობეს ეკონომიკაში სახელმწიფოს მონაწილეობის აუცილებლობა. უმნიშვნელოვანეს ზოგადი ხასიათის მიზეზებს მიეკუთვნება:

1. მაკროეკონომიკური პროპორციების დაუბალანსებლობის პროცესის გაძლიერება, რომელიც უკავშირდება, ერთი მხრივ, ტრანსფორმაციის პროცესისათვის დამახასიათებელი საკუთრების გარდაქმნასა და ეკონომიკის სტრუქტურის შეცვლის შედეგად ადრე არსებული ურთიერთობებისა და კავშირების რღვევას, მეორე მხრივ კი – ფორმირებად საბაზრო მექანიზმს ჯერ კიდევ არ შეუძლია შექმნას მართვის ნიშანდობლივი ურთიერთობებისა და პროპორციების სპეციფიკური სისტემა. უფრო მეტიც, მომავალში საბაზრო მექანიზმის შექმნისას და ფუნქციონირებისას შეიძლება მოხდეს მაკროეკონომიკური პროპორციების დარღვევა და მაკროეკონომიკური წონასწორობის დამყარების ხელისშემშლელი ფაქტორების ამოქმედება. კერძოდ, პერიოდულ ეკონომიკურ ზრდას, რომელიც დაკავშირებულია დარგობრივი სტრუქტურის კარდინალურ ცვლილებებთან, საწარმოო ძალთა არარაციონალურ განლაგებას და ტერიტორიული პროპორციების დეფორმაციასთან განპირობებული საბაზრო მექანიზმის ავტომატური მოქმედებით, ეკონომიკის მონოპოლიზაციით;

2. მოსახლეობის შემოსავლების დიფერენციაცია, რომელიც გარდამავალი პერიოდის საწყის ფაზაში დაკავშირებულია პრივატიზაციის შედეგად შექმნილი ეკონომიკური რესურსების ფლობაში საზოგადოების წევრებს შორის დიდი განსხვავებისა და ქონებრივი უთანასწორობის წარმოქმნასთან, ხოლო შემდგომ კონკურენციულ ბრძოლასთან, რომელიც საბაზრო მექანიზმის მოქმედების შედეგია. ბაზრის უსუსურობას, გავლენა იქონიოს ამ პროცესებზე და შეაჩეროს შემოსავლების დიფერენციაცია, ავტომატურად მიეყვართ მოსახლეობის – ლარიბ და მდიდარ ფენებად – დაყოფის გაძლიერებამდე და ტრანსფორმაციის საწყის ეტაპზე ხელსაყრელ კლიმატს ქმნის სოციალური დაძაბულობის, შემდგომ კი შესაძლებელი სოციალური აფეთქებისათვის;

3. თანამედროვე საზოგადოებაში მსხვილმასშტაბიანი სოციალური სექტორის არსებობა და განვითარება, რომლის მატერიალური უზრუნველყოფა სრულიად ან შეუძლებელია საბაზრო მექანიზმის მეშვეობით, ან უნდა განხორციელდეს მისი შეზღუდული მონაწილეობით. მოცემული სექტორი მოიცავს ეროვნულ უსაფრთხოებას და სახელმწიფოს მართვას, განათლებას, ჯანდაცვას, გარემოს დაცვას, აგრეთვე საზოგადოების შრომისუუნარო და ნაკ-

ლებად უზრუნველყოფილი ფენების შენახვას და უმუშევართა მატერიალურ მხარდაჭერას.

პროდუქციის შექმნა და მომსახურების გაწევა სოციალური სექტორის ყველა ელემენტის ამოქმედების უზრუნველსაყოფად მოითხოვს განსაზღვრულ დანახარჯებს. თანამედროვე მსოფლიოში ამ სექტორის ელემენტების დიდი ნაწილი იმყოფება მუდმივ განვითარებაში და მათი ფუნქციების რეალიზაციის ხარჯები განუწყვეტლივ იზრდება. ამასთან, მოხმარებული სიკეთე და მომსახურება გაჭირვებულებს ეძლევათ მეტწილად უსასყიდლოდ. ასეთ შემთხვევაში საბაზრო ურთიერთობების ფორმირება ან შეუძლებელია (ობლების, ინვალიდების, პენსიონერების შენახვა, ან არსებითად შეზღუდული (ნაწილობრივ ფასიანი განათლება ან სამედიცინო დახმარება მოსახლეობის ნაწილისათვის);

4. საზოგადოების ობიექტური მოთხოვნა საგარეო ეფექტების შედეგების გამოთანაბრებაში. კერძო მესაკუთრეთა დიდი რაოდენობის წარმოშობა გულისხმობს ეროვნულ ბაზარზე ნებისმიერი ცალკეული მესაკუთრის ინტერესების პრიორიტეტულ უპირატესობას სხვებთან შედარებით. ამასთან, ცნობილია, რომ კერძო ინტერესები ყველა შემთხვევაში არ ემთხვევა საზოგადოების ინტერესებს. განსაზღვრულ გარემოებაში კერძო ინტერესის რეალიზება საზოგადოებისათვის შეიძლება საზიანოც კი აღმოჩნდეს. ამის ნათელი მაგალითია საგარეო (გარე) ეფექტების უარყოფითი შედეგები, რომლებიც წარმოიქმნება კერძო ინტერესის დაკმაყოფილების დროს მეწარმის მიერ დადებითი შედეგის (ეფექტის) მიღწევის შედეგად. კერძოდ, დანახარჯების შემცირების მცდელობისას უფრო კონკურენტუნარიან მეწარმედ გადაქცევის მიზნით. მაგალითად, ქიმიურ მრეწველობაში მეწარმე არ არის დაინტერესებული დანახარჯებით გამოწმენდი ნაგებობების მშენებლობაზე. როგორც წესი, მათი უქონლობა, იწვევს საპაერო და წყლის სივრცეების დაბინძურებას, რითაც ზიანს აყენებს საზოგადოებას მთლიანად. ასეთ შემთხვევაში წარმოიქმნება მეწარმის კერძო ინტერესების რეალიზაციის შეზღუდვის და მისი საზოგადოებრივ ინტერესებთან დაბალანსების ობიექტური აუცილებლობა.

გარე ეფექტების მოქმედების ყველა შედეგის გათვალისწინებით პრაქტიკულად შეუძლებელია. ცალკეული კონკრეტული შემთხვევისათვის აუცილებელია კერძო და საზოგადოებრივი ინტერესების გონივრული კორექტირება და დაბალანსება გარკვეული ღონისძიებების და ინსტრუმენტების მეშვეობით, რისთვისაც ობიექტურად აუცილებელია სპეციალური ორგანო. მას უნდა მიეცეს სახელისუფლებო რწმუნება და იგი უნდა გამოხატავდეს საზოგადოების ინტერესებს;

5. ეროვნულ ეკონომიკურ სტრუქტურაში სახელმწიფო სექტორის არსებობა. იგი წარმოადგენს ქვეყნის ეკონომიკის ნაწილს, რომელიც იმყოფება სახელმწიფო საკუთრებაში;

6. ეკონომიკურ ურთიერთობათა პრაქტიკული რეალიზაცია მეურნეობრიობის საბაზრო მოდელის პირობებში საერთოდ, და განსაკუთრებით, ტრანსფორმაციული პერიოდში მოითხოვს გარკვეულ რეგულაციას. გარდა ამისა, გარკვეულ დონემდე რეგულირებას მოითხოვს თვით საბაზრო მექანიზმი, რადგან დასავლეთის შეზღუდვები გამოიწვევს აუცილებელ მიყვას ეკონომიკა მონოპოლიზაციამდე და სხვა ნეგატიურ შედეგებამდე. აუცილებელია, აგრეთვე სოციალური სექტორის საქმიანობის რეგლამენტაცია. ყველა ეს გარემოება ბაზარზე გადასვლისას მოითხოვს საბაზრო მოდელის ადეკვატური „თამაშის წესების“ ან განსაკუთრებული საკანონმდებლო ბაზის შექმნას.

თითოეული ზემოაღნიშნული მიზეზის არსებობის ობიექტურ მოთხოვნას ტრანსფორმირებად ეკონომიკაში სპეციალური ინსტიტუტის არსებობაზე, რომელიც უნდა გამოხატავდეს როგორც მთლიანად საზოგადოების, ისე მისი ცალკეული წევრის ინტერესებს, აგრეთვე ისეთი ორგანოს არსებობაზე, რომელიც ადჭურვილი იქნება მოცემული პირობებისათვის სახელისუფლებო რწმუნებით. ასეთი სახის ეროვნული ინსტიტუტს და ორგანოს, რომელიც უნდა დაეხმოს სახელმწიფოს ზემოთ აღნიშნულ მოთხოვნებს, წარმოადგენს სახელმწიფო.

სახელმწიფოს ეკონომიკური სტრატეგია პოსტინდუსტრიალიზაციისა და მიმავალ გზაზე

სახელმწიფოს მონაწილეობა ტრანსფორმირებად ეკონომიკაში ობიექტურად აუცილებელია. ამ პერიოდში მან აქტიური ზეგავლენა უნდა მოახდინოს ეკონომიკაზე და აქტიურად უნდა მონაწილეობდეს მისი საზოგადოების მიერ მის მიმართ დელეგირებული რწმუნებების საფუძველზე თავისი უნიკალური შესაძლებლობების წყალობით.

სახელმწიფოს მონაწილეობას ტრანსფორმირებად ეკონომიკაში აქვს გლობალური და კონკრეტული მიზნები.

გარდამავალ პერიოდში სახელმწიფოს ეკონომიკაში მონაწილეობისა ძირითად მიზანს წარმოადგენს ძველი ეკონომიკური სისტემის რეფორმირების პროცესის პოტენციური შესაძლებლობების რეალიზაცია და ხელსაყრელი პირობებისა და ინსტიტუტების შექმნა ახალი სისტემის განვითარებისათვის.

ძირითადი მიზნის მიღწევა, თავის მხრივ, სახელმწიფოსაგან განსაზღვრული ამოცანების გადაწყვეტის მოითხოვს. ამ ამოცანებს მიეკუთვნება:

1. ხელსაყრელი პირობების შექმნა საბაზრო მექანიზმის და კონკურენტული გარემოს წარმოქმნის და განვითარებისათვის. ამ ამოცანის გადაწყვეტა დაკავშირებულია სახელმწიფოს მიერ სამართლებრივ საფუძვლების შემუშავებასთან, რომლებიც უზრუნველყოფენ განსახელმწიფოებრიობის და პრივი-

ზაციის პროცესის განხორციელებას. საკანონმდებლო ბაზის („თამაშის წესები“) შექმნასთან, რომელიც განხორციელებს საბაზრო სუბიექტების ურთიერთობის რეგლამენტირებას; შემუშავებული კანონების რეალიზაციის და მათ შესრულებაზე კონტროლის თვალსაზრისით ქმედითი ღონისძიებების მიღებასთან. გარდა ამისა, ამ ამოცანის შესრულება ითვალისწინებს სახელმწიფოს აქტიურ როლს არსებული ეკონომიკური ინფრასტრუქტურის მოდერნიზაციაში და მის საბაზროდ გადაქცევაში;

2. გარდამავალი პერიოდისათვის მემკვიდრეობით გადაცემული კრიზისის შედეგების აღმოფხვრა და მაკროეკონომიკური წონასწორობისა და ეკონომიკური ზრდის აუცილებელი წანამძღვრების შექმნა. ამ ამოცანის გადაწყვეტა სახელმწიფოსაგან ეკონომიკის სტრუქტურული რეორგანიზაციის და რეგიონების სპეციალიზაციის, ინფლაციასთან და უმუშევრობასთან ბრძოლის, საგადასახადო და საფინანსო სისტემის რეფორმირების მიმართულებით მოითხოვს რთული ღონისძიებების კომპლექსის განხორციელებას;

3. მოსახლეობის სოციალური დაცვის პრინციპულად ახალი მოდელის შექმნა. ამ ამოცანის დასა დაკავშირებულია იმასთან, რომ საბაზრო ურთიერთობებზე გადასვლა ძირფესვიანად ცვლის მოსახლეობის სოციალური დაცვის წყაროებსა და პრინციპებს. ტრანსფორმაციული პროცესებით გაპირობებული გარდაქმნები მხოლოდ სახელმწიფომ შეიძლება განახორციელოს. ამისათვის აუცილებელია რადიკალური რეფორმების გატარება საპენსიო უზრუნველყოფის, ჯანდაცვის, განათლების სფეროში. გარდა ამისა, სახელმწიფომ უნდა შეიმუშაოს და განახორციელოს მოსახლეობის სოციალური დაცვის სპეციალური პროგრამები.

ტრანსფორმაციულ პერიოდში განსახორციელებელი ძირითადი ამოცანების ჩამონათვალი გვიჩვენებს, რომ სახელმწიფო მოწოდებულია გადამწყვეტი როლი შეასრულოს ამ დროს მიმდინარე პროცესებში. ამასთან ტრანსფორმირებად ეკონომიკაში სამეურნეო პროცესებში სახელმწიფოს მონაწილეობას აქვს გარკვეული საზღვრები. ბაზრის ჩამოყალიბების ადრეულ სტადიაზე სახელმწიფოს არ შეუძლია ტოტალური გავლენა იქონიოს საბაზრო ფასწარმოქმნაზე ან მეწარმის სამეურნეო საქმიანობის მიმართულების შერჩევაზე. გამონაკლისი აქ შეიძლება იყოს ფასების ღონის მხოლოდ დროებითი შეზღუდვა სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი საქონლისა და მომსახურების არც თუ დიდ წრეზე, ან რომელიმე სახის საქმიანობის დროებითი შეზღუდვა. გარკვეული შეზღუდვები სახელმწიფოს შეუძლია დაწესოს მოსახლეობის შემოსავლების მიმართაც, მაგალითად, შეზღუდოს ხელფასის ქვედა ზღვარი.

ტრანსფორმაციული პროცესის განვითარების ფონზე ეკონომიკაში სახელმწიფოს მონაწილეობის მას-

შტაბებს შემცირების ტენდენცია აქვს. განვითარებული ბაზრის პირობებში პრიორიტეტი უნდა მიენიჭოს საბაზრო მექანიზმის მოქმედებას. ამასთან, სახელმწიფო, მის განკარგულებაში მყოფი ყველა საშუალებებით ვალდებულია ხელი შეუწყოს მის ნორმალურ ფუნქციონირებას და მხოლოდ ერთ სექტორში (სოციალური), სადაც საბაზრო მექანიზმის მოქმედება შეზღუდულია, სახელმწიფოს მონაწილეობის მასშტაბი უცვლელი დარჩება.

სახელმწიფოს ფუნქციების ოპტიმიზაცია

ტრანსფორმირებად ეკონომიკაში სახელმწიფოს მოქმედებები, რომლებიც მიმართულია კონკრეტული მიზნების მისაღწევად, რეალიზდება კონკრეტული ფუნქციების მეშვეობით.

გარდამავალი ხანის პირველ ეტაპზე სახელმწიფოს მნიშვნელოვანი მოვალეობა და მიზანია სამართლებრივი ბაზის შექმნა, რომელიც უზრუნველყოფს საბაზრო ურთიერთობათა ჩამოყალიბებას და საბაზრო მექანიზმის ფუნქციონირებისათვის აუცილებელი პირობების შექმნას. სახელმწიფოს ძირითადი ფუნქციაა კანონშემოქმედებითი საქმიანობის განხორციელება. იგი მოიცავს ან ადრე მოქმედი ძირითადი კანონის (ქვეყნის კონსტიტუცია) არსებით კორექტირებას, ან ახალი მეურნეობრიობის საბაზრო მოდელის მოთხოვნების შესაბამისი ძირითადი კანონების მომზადებას და მიღებას.

გარდა ამისა, კანონშემოქმედებითი ფუნქციის რეალიზაცია სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოების მიერ მოითხოვს საკანონმდებლო აქტების დიდი პაკეტის შემუშავებას და დამტკიცებას, რომლებიც უზრუნველყოფენ საკუთრების ყველა ფორმის თანასწორუფლებიანობას, განსაზღვრავენ სუბიექტების უფლება-მოვალეობებს საბაზრო ურთიერთობის პირობებში, ზღუდავენ სამეურნეო საქმიანობის სფეროს და სახეებს, ადგენენ განსაზღვრულ ნორმატივებსა და სტანდარტებს და სხვ. ზემოთ აღნიშნულის განხორციელება დიდ ძალისხმევას და დროს მოითხოვს. განვითარებული საბაზრო ეკონომიკის ქვეყნების მაგალითი ცხადყოფს, რომ განვითარებული ბაზრის პირობებში ნორმალური სამეურნეო საქმიანობისათვის აუცილებელია 5-დან 7 ათასამდე საკანონმდებლო აქტის მიღება.

ტრანსფორმაციულ პერიოდში, კანონშემოქმედების პროცესი უფრო რთული და წინააღმდეგობრივია, რამდენადაც ეკონომიკაში როგორც საზოგადოებრივ ცხოვრებაში, საერთოდ, არსებობს ბევრი განუსაზღვრელობა. ცალკეულ სფეროებში საკმაოდ ხანგრძლივი პერიოდის მანძილზე შეიძლება გაგრძელდეს ადრე დადგენილი სამართლებრივი ნორმების მოქმედება, ამასთან დასაშვებია გარკვეული შეუსაბამობა და წინააღმდეგობა ხელისუფლების სხვადასხვა ორგანოების მიერ მიღებულ კანონებში, წესებსა და

ნორმებში. კერძოდ, საქართველოში არსებით განსხვავება იყო (და ახლაც არის) სახელმწიფო ხელისუფლების მიერ მიღებულ კანონებსა და ადგილობრივი თვითმმართველობის დონეზე მიღებულ კანონებს შორის. ამიტომ საჭიროა დიდი ძალისხმევა და დრო არა მარტო თვით კანონპროექტების შემუშავებისა და მიღებისათვის, არამედ მათი კორექტირებისა და სხვა კანონებთან და ნორმებთან შესაბამისობაში მოყვანისათვის.

ტრანსფორმირებადი ეკონომიკის პირობებში სახელმწიფოს მეორე მნიშვნელოვან ფუნქციას წარმოადგენს მისი საქმიანობა საბაზრო ეკონომიკის საფუძვლების ფორმირებისათვის – პირობების შესაქმნელად და საბაზრო ურთიერთობების სპეციფიკური სუბიექტების – კერძო მესაკუთრეთა გამოსავლენად. ამ მიზნით, სახელმწიფო თავის თავზე იღებს განსახელმწიფოებრიობისა და პრივატიზაციის პროცესების ორგანიზაციას.

ხელისუფლების მეორე შტო – აღმასრულებელი სახელმწიფო ორგანოები იყენებს რა ხელისუფლების საკანონმდებლო ორგანოების მიერ შემუშავებულ საკანონმდებლო ბაზას, რომელიც განსაზღვრავს განსახელმწიფოებრიობის და პრივატიზაციის პარამეტრებს და მეთოდებს, უშუალოდ ახორციელებენ განსახელმწიფოებრიობისა და პრივატიზაციის სამუშაოებს.

ტრანსფორმაციული პერიოდის პირველ ფაზაში წარმოიქმნება მოთხოვნა სახელმწიფოს დაეკისროს სამეურნეო სუბიექტების საქმიანობის კონტროლის ფუნქცია. ამ სახის საქმიანობა დაკავშირებულია ფირმის ფუნქციონირების ლეგიტიმურობის შემოწმებასთან, მის მიერ საგადასახადო და შრომითი კანონმდებლობის მოთხოვნების შესრულების კონტროლთან, აგრეთვე მონოპოლიების საქმიანობის რეგლამენტაციასთან.

ტრანსფორმირებადი ეკონომიკის პირობებში სახელმწიფოს კიდევ ერთი – სპეციფიკური ფუნქციის აუცილებლობა დაკავშირებულია წარსულის ერთ-ერთი ნეგატიური შედეგის – ეკონომიკური კრიზისის დაძლევის მოთხოვნასთან და სტაბილიზაციის და ეკონომიკური ზრდისათვის ხელსაყრელი პირობების შექმნასთან. ამ ფუნქციის შესრულების რეალიზაცია ხდება ღონისძიებებითა სისტემით, რომლებიც მიმართულია ინფლაციისა და უმუშევრობის წინააღმდეგ, აგრეთვე ხელსაყრელი ინვესტიციური კლიმატის შესაქმნელად. ამ ღონისძიებების შერჩევა და თითოეული მათგანის პრიორიტეტულობა დამოკიდებულია არა მარტო ეროვნული ეკონომიკის მდგომარეობაზე მოცემულ მომენტში და ქვეყანაში შექმნილ სოციალურ-პოლიტიკურ გარემოზე, არამედ სახელმწიფოს მიერ შერჩეულ სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების მოდელზე და გასატარებელ ეკონომიკურ პოლიტიკაზე.

ძირითად ღონისძიებებს, რომლებსაც სახელმწიფო იყენებს ინფლაციის წინააღმდეგ ბრძოლისათვის, მიეკუთვნება ფულის მიმოქცევის რეგულირება; ფასებისა და ხელფასის შეზღუდვით რეგულირება; ქვეყნის საგადასხდლო ბალანსის შემადგენელი ნაწილების კოორდინაცია.

უმუშევრობის წინააღმდეგ ბრძოლა სახელმწიფომ შეიძლება განახორციელოს სხვადასხვა ხერხებით. ეს არის – სახელმწიფოს მიერ ახალი სამუშაო ადგილების შექმნა საზოგადოებრივ სამუშაოთა ორგანიზაციის და ეკონომიკურ სტრუქტურაში სახელმწიფო სექტორის გაფართოების ხარჯზე, ხელსაყრელი პირობების ფორმირება ეროვნული და უცხოური ბიზნესის განვითარებისათვის; ახალი პროფესიების ათვისების მიზნით სახელმწიფო გადამზადების ცენტრის შექმნა; მატერიალური დახმარება დროებით უმუშევართათვის და ა.შ. უმუშევრობასთან ბრძოლისას სახელმწიფო ასრულებს არა მარტო თავის სპეციფიკურ ეკონომიკურ ფუნქციას, არამედ ერთდროულად სოციალურ ფუნქციასაც. ბაზარზე გადასვლას გარდაუვლად თან ახლავს ძირეული გარდაქმნები საკუთრებით ურთიერთობებში, და, როგორც შედეგი, შემოსავლების განაწილების პრინციპებში. „ყველას შრომის მიხედვით“ განაწილების პრინციპიდან „თითოეულს წარმოების ფაქტორებში მისი კუთვნილი წილის მიხედვით“ პრინციპზე გადასვლა წარმოადგენს რთულ და მტკივნეულ პროცესს. მისი უმართავობის შემთხვევაში გარდაუვალი ხდება მოსახლეობის შემოსავლებისა და ცხოვრების დონის მკვეთრი დიფერენციაცია, ადამიანების გაღატაკება. ამიტომ ტრანსფორმაციულ პერიოდში ეროვნული შემოსავლის განაწილების რეგულირებისათვის აუცილებელია გარკვეული ზომით სახელმწიფოს მონაწილეობა.

გარდა ამისა, სოციალური ფუნქციის დახმარებით გარდამავალ პერიოდში სახელმწიფო აუცილებელი სახსრებს აკუმულაციას ახდენს და გადაანაწილებს შრომისუუნაროთა და ინვალიდების სოციალური დაცვისათვის, სოციალური სექტორის იმ ნაწილის შესანახად, რომელიც საბაზრო ურთიერთობების მოქმედების ფარგლებს მიღმა იმყოფება (გადაუდებელი სამედიცინო დახმარება, სავალდებულო განათლება).

სახელმწიფოს ყველა ზემოთ ჩამოთვლილი ფუნქციის შესრულება მიმართულია საბაზრო მექანიზმების ნორმალური ფუნქციონირებისაკენ.

სახელმწიფოს მიერ ეკონომიკური საქმიანობაში უშუალო მონაწილის ფუნქციის თავის თავზე აღების აუცილებლობა გაპირობებულია არა მარტო განსახელმწიფოებრიობისა და პრივატიზაციის თანმიმდევრულობით, არამედ არსებობს სხვა გარემოებებიც, რომლებიც გაპირობებულია ეროვნული ეკონომიკისა და მისი სტრუქტურის მდგომარეობით. გარდამავალ პერიოდში სახელმწიფო, როგორც წესი, სტრატეგიულად მნიშვნელოვანი დარგების საწარმოებს თავის

საკუთრებაში ტოვებს.

გარდამავალ ეპოქაში სახელმწიფო სექტორის შემადგენლობაში იმყოფებიან საზოგადოებრივად მნიშვნელოვანი საწარმოები, რომლებიც დაკავებული არიან, მაგალითად, საფოსტო მომსახურებით, ელექტროენერჯის წარმოებითა და მიწოდებით, სარკინიგზო გადაზიდვებით და სხვ.

სახელმწიფო საკუთრებაში შედიან საწარმოები როგორც 100%-იანი სახელმწიფო საკუთრებით (უნიტარული სახელმწიფო საწარმოები), ისე საწარმოები შერეული საკუთრებით, სადაც სახელმწიფოს ეკუთვნის აქციონერული კაპიტალის განსაზღვრული ნაწილი. ხშირად ასეთი საწარმოების რიცხვს მიეკუთვნება ისინი, რომელთა პროდუქციას აქვს არა მხოლოდ ეკონომიკური, არამედ პოლიტიკური მნიშვნელობა (გაზი, ელექტროენერჯია და სხვ.) მაგალითად, რუსეთის სახელმწიფო ფლობს „გაზპრომ“-ის სააქციო გაერთიანების აქციების საკონტროლო პაკეტს და როგორც შედეგი, გაზზე ფასის დაწესების უფლებას. ამ უფლების გამოყენებით მთავრობა ახდენს უცხოეთში გასაყიდ გაზზე ფასების დიფერენციაციას. ეს საშუალებას აძლევს რუსეთს პოლიტიკური და სტრატეგიული პარტნიორებისათვის, მაგალითად, ბელორუსიისა და უკრაინისათვის დააწესოს უფრო დაბალი ფასები, სხვა დანარჩენ მომხმარებლებთან შედარებით.

სახელმწიფო სექტორის არსებობას ტრანსფორმირებად ეკონომიკაში არ აქვს მხოლოდ დადებითი მხარე. სახელმწიფოს უშუალო მონაწილეობა ეკონომიკაში მოიცავს უარყოფით მომენტსაც. რიგი ქვეყნების გამოცდილება ცხადყოფს, რომ საბაზრო სისტემის პირობებში, სახელმწიფო საწარმოების საქმიანობა პრინციპში არარაციონალურია. ამიტომ საბაზრო ურთიერთობათა განვითარების და სრულყოფის პირობებში სახელმწიფო საწარმოთა წილი ეროვნული ეკონომიკის საერთო სტრუქტურაში მცირდება.

ასეთი ტენდენცია სრულიადაც არ ნიშნავს სახელმწიფოს მიერ ეკონომიკაში თავისი ყველა პოზიციის დათმობას. ეკონომიკაში სახელმწიფოს პირდაპირი მონაწილეობის შეზღუდვასთან ერთად მთელი საზოგადოების ინტერესების სასარგებლოდ მისი როგორც ეკონომიკური პროცესების მარეგულირებელი ძირითადი ორგანოს როლი ობიექტურად იზრდება.

ასეთი ტენდენცია სრულიადაც არ ნიშნავს სახელმწიფოს მიერ ეკონომიკაში თავისი ყველა პოზიციის დათმობას. ეკონომიკაში სახელმწიფოს პირდაპირი მონაწილეობის შეზღუდვასთან ერთად მთელი საზოგადოების ინტერესების სასარგებლოდ მისი როგორც ეკონომიკური პროცესების მარეგულირებელი ძირითადი ორგანოს როლი ობიექტურად იზრდება.

ლიტერატურა და წყაროები:

1. ბალცეროვიჩი ლ., სახელმწიფო გარდამავალ პერიოდში. თბ. 2002.
2. მესხია ი., ნიკოლეიშვილი ო., გადასახადები და დაბეგვრა. თბ. 2002.
3. სანთელაძე ნ., საბაზრო ეკონომიკის მოდელები. თბ. 1993.
4. Стиллиц Дж. Ю., Экономика государственного сектора. МГУ, Инфра - М.